

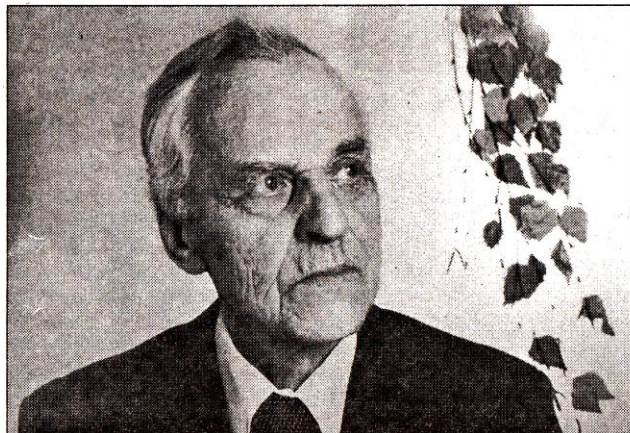
● Спогади

100

років тому 26 квітня 1913 року народився відомий волинський травознавець, автор книг про лікарські рослини Іван Михайлович Носаль. З цієї нагоди в обласному краєзнавчому музеї за так званим круглим столом "Пам'яті і вдячності" зустрілися родичі, друзі, знайомі Носалів. Люди, які за життя добре знали Івана Михайловича, розповідали цікаві факти про цю видатну особистість.

Ініціатор зібрання - завідувачка відділу виставок Рівненського краєзнавчого музею Галина Данильчук розповіла, що батько та син Носалі тривалий час проживали в Дубні. Михайло Андрійович був священиком тамтешньої Свято-Іллінської церкви, а

в Рівному було створено клуб творчої молоді, в якому брали участь мистецькі люди - музиканти, письменники, художники. Входив до клубу й Іван Носаль. У нього було безліч талантів - він чудово грав на гітарі, виконував романси українсь-

"Пам'ять і вдячність"

його син Іван навчався у Дубенській гімназії. Батько Івана водночас займався вивченням, збором і сушінням лікарських рослин, створюючи окремі сільські артілі з сушарнями. У 1935 році отця Михайла призначили настоятелем Свято-Успенської церкви в Рівному. Родина Носалів переехала в місто і оселилася у будинку неподалік храму.

Тогочасні парафіяни з глибокою теплотою і вдячністю згадують свого священика та його родину. До отця Михайла по допо-

кою, польською, французькою мовами. Іван Михайлович був людиною дуже товариською, водив великі делегації на екскурсію до лісу, щоб збирати трави. "Але я зрозумів, - говорить Євген Шморгун, - що таким чином він

до нього на консультацію. Але він копійки ні з кого не брав, міг годинами розповідати людям, які трави слід застосовувати в лікуванні. Та ось одного разу, за радянських часів, захворів високий партійний чиновник. Цей чоловік наказав підлеглим зателефонувати Івану Михайловичу та домовитися про прийом, хоча офіційно його влада не визнавала. Яким було здивування партійного керівника, коли виявилось, що в Івана Носалів немає домашнього телефону. Тоді звернулися до мене, мовляв, зв'яжіть нас із ним. Я схитрував, кажу, що в мене часу немає, справ багато, підключіть краще йому телефон, тоді будете, коли треба, напряму зв'язуватися. У ті ж часи Івана Михайловича запрошували до іркутської клініки, пропонували бути консультантом з фітотерапії. Іван Носаль практикував у Сибіру, де знадобилися його знання, але згодом

- "Лікарські рослини і способи їх застосування в народі", видану 1958 року. "Іван Михайлович казав, що готовий заплатити великі гроші, - розповідає Анатолій, - щоб знайти хоча б примірник. У мене вдома була така книга, але вона вкривалася пилом на вітрині музею. Проблему вирішили таким чином - для експозиції взяли обкладинку, а замість справжніх сторінок, начинили її звичайним папером. А для сторінок справжньої, зробив нову саморобну палітурку.

А ще був кумедний випадок, коли Іван Носаль разом із київським професором геоботаніком Авдеевим вивчали рослини в Городку на Вишневій горі. За ними ув'язався маленький хлопчик, який там пас худобу. Напрочуд, у галузі травознавства дитина виявила небаякі знання. Коли пастушка запитали - звідки усе це знає, той із гордістю сказав, що вам, дядечки, треба ретельно вивчати книгу Носалів, тоді теж усе знатимете. А найголовніше в цій історії те, що згодом хлопчик підріс, вивчився і став директором інституту ботаніки Яковом Дідухом".

Іван КУР'ЯНИК розповів,

Іван Носаль зі своїми енциклопедичними знаннями не міг захистити дисертацію, тому що мав необережність, свого часу, читати лекції повстанцям УПА.

Кричущим фактом був випадок, коли бронзову меморіальну дошку вкрали серед білого дня буквально на очах людей. Довелося робити іншу. Коли Носаль видавав книжку й завіз матеріали до видавництва в Києві - безцінні фотографії, рукопис йому не повернули. А ось прикладом його наполегливості та вдачі був той факт, що 1939 року, коли почалася Друга світова війна, Іван Носаль, перебуваючи на території Польщі, якимось дивом на велосипеді доїхав з Варшави додому".

"Батько - це людина, яка витягнула мене з юнацького максималізму, - розповідає син КОСТЯНТИН. - Носалів не зламали, простіше вбити. Тому, свого часу, у нас із батьком були великі суперечки. Ніколи не забуду, коли на прийом до нашого дому приходили чиновники радянських часів, приїздили на цековських "Чайках", чим примушували перешіптватися всю вулицю. Такі прийоми тривали інколи по шість годин. Я боявся за батька, тому що в людини є певний ресурс витривалості, а він тоді хворів менінгітом. Але така праця була його іством. Тоді батько мені пояснював, що так треба лише зараз, адже настануть часи, коли у вільній державі можна буде займатися фітотерапією, вільно говорити те, що думаєш, допомагати людям.

У побуті Іван Михайлович не був практичною людиною. Він не знав, в якому магазині продаються пшнурівки до взуття, йому було однаково, що на ньому вдягнено. Але до рослин він завжди виходив у шляпі, а якщо знахідка була унікальною, то знімав перед нею свій головний убір. Так само інтелігентно він поводився і з жінками - при зустрічі цілував руку. Головним для батька була можливість спілкування з людьми, до кожного він мав власний підхід.

Якось він сказав мені: "Ти багато працював у різних місцях, але повертайся до людей та займайся нашою родинною справою". Мож-

його син Іван навчався у Дубенській гімназії. Батько Івана водночас займався вивченням, збором і сушінням лікарських рослин, створюючи окремі сільські артілі з сушарнями. У 1935 році отця Михайла призначили настоятелем Свято-Успенської церкви в Рівному. Родина Носалів переїхала в місто і оселилася у будинку неподалік храму.

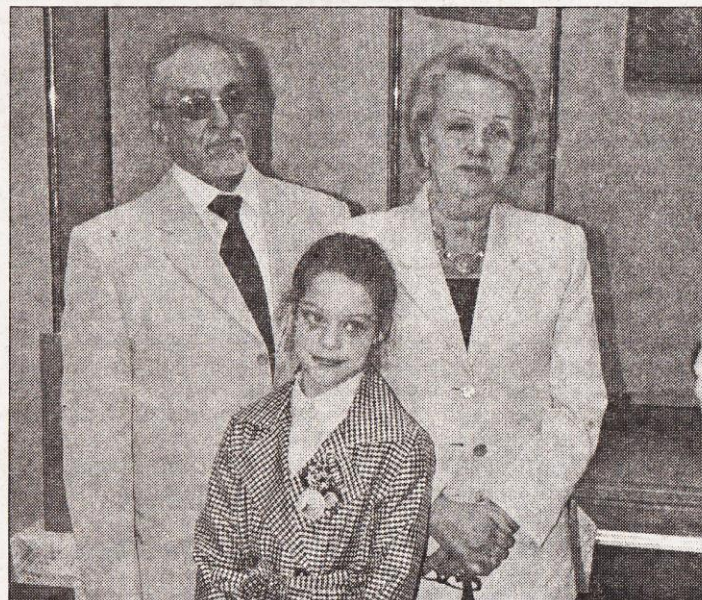
Тогочасні парафіяни з глибокою теплотою і вдячністю згадують свого священика та його родину. До отця Михайла по допомогу звергалися сотні рівнян, і ніхто з них не залишився поза увагою. Окрім того, він ще й був проникливим викладачем. Встигав із школярами і до Почаєва поїхати, і піти на околиці міста, щоб навчити діток збирати лікарське зілля.

Син Іван змалечку увібрив у себе знання цілющого світу рослин, які передавав йому батько. "Я поринав у царину природи, тримаючись за підрясник батька, - казав згодом Іван Носаль. - Він навчав мене всього, що знав сам, але зараз уже не далекий той час, коли мені доведеться піти з землі, тому, щоб не забрати із собою все те, що зібрав і довідався, я написав книгу і хочу подарувати її людям".

Книга батька і сина Носалів "Лікарські рослини і способи їх застосування в народі" була видана 1958 року. З того часу їхні імена в царині фітотерапії нероздільні.

Мер міста Володимир ХОМКО пригадав, що в його сім'ї для лікування часто використовували книгу Носалів. "Хоча я жив неподалік Свято-Успенської церкви на вулиці Шевченка, - згадує Володимир Хомко, - поняття не мав, що поруч мешкає автор книги. Гадав, що Носаль живе і працює десь у Москві, якщо видає такі книги". Головним сюрпризом від мера стала передача у фонд музею двох бюстів батька і сина Носалів, скульптора Михайла Йориша - давнього знайомого цієї родини.

кою, польською, французькою мовами. Іван Михайлович був людиною дуже товариською, водив великі делегації на екскурсії до лісу, щоб збирати трави. "Але я зрозумів, - говорить Євген Шморгун, - що таким чином він

навіть чи зможе написати й видати книгу, адже спілкування забирало весь його вільний час. Тоді я, як літератор книги, вирішив взяти справу у власні руки, ми домовилися про те, що я не лізу у фітотерапію, а він не чіпає літературну частину нашої співпраці. Але головне, я й дружині сказав, що віднині ми з ним маємо ходити в експедиції лише разом. А ось кого ще брати із собою, вирішував я особисто, тому що багато хто напрошувався просто за компанію. Ми склали графік, про які рослини треба писати, в які терміни ми кладемося - і справа зрушила з місця. Через певний час накопичився матеріал, якого було достатньо для публікації, і це стало основою книги "Від рослини - до людини", що побачила світ 1995 року.

Носаль був людиною безкорисливою, це велими використовува-

має, справ багато, підключіть краще йому телефон, тоді будете, коли треба, на пряму зв'язуватися. У ті ж часи Івана Михайловича запрошували до іркутської клініки, пропонували бути консультантом з фітотерапії. Іван Носаль практикував у Сибіру, де знадобилися його знання, але згодом

все ж повернувся до Рівного, але вже не мав можливості робити теж саме офіційно".

Цікаву історію пригадав працівник музею **Анатолій ЛАСКІН** про те, як для музейної експозиції шукали книжку Носалів

коли Іван Носаль разом із київським професором геоботаніком **Авдеевим** вивчали рослини в Городку на Вишневі горі. За ними ув'язався маленький хлопчик, який там пас худобу. Напрочуд, у галузі травознавства дитина виявила неабиякі знання. Коли пастушка запитали - звідки усе це знає, той із гордістю сказав, що вам, дядечки, треба ретельно вивчати книгу Носаля, тоді теж усе знатимете. А найголовніше в цій історії те, що згодом хлопчик підріс, вивчився і став директором інституту ботаніки **Якухом**".

Іван КУР'ЯНИК розповів, що його батьки товаришували з родиною Носалів. "У мене була виразка шлунку, - каже він, - тому звернувся до Івана Михайловича по допомогу. Носаль сказав мені, будеш їздити зі мною до лісу та навчишся лікуватися. Мені це було досить цікаво і деякою мірою навіть почесно.

Поїхали збирати трави майже одразу після вибуху Чорнобиля, правда, держава цей факт всіляко замовчувала, проте про аварію дізналися з повідомлень закордонного радіо. Знайшли прилад для виявлення радіації, виміряли дозу радіації зібраних трав, яка виявилася понаднормовою, тому довелося усе викинути.

Іван Михайлович знав більше двох тисяч усіяких трав і вважав, що це небагато. Сам я вивчив близько двохсот рослин. На жаль, за радянських часів

у пошуки Іван Михайлович не був практичною людиною. Він не знав, в якому магазині продаються шнурівки до взуття, йому було однаково, що на ньому вдягнено. Але до рослин він завжди виходив у шляпі, а якщо знахідка була унікальною, то знімав перед нею свій головний убір. Так само інтелігентно він поведився і з жінками - при зустрічі цілував руку. Головним для батька була можливість спілкування з людьми, до кожного він мав власний підхід.

Якось він сказав мені: "Ти багато працював у різних місцях, але повертайся до людей та займайся нашою родинною справою". Можливо, тому вже п'яте покоління Носалів займається травознавством. Ось і мої сини - Кирило та Павло, продовжують сімейну справу. А нещодавно онука посіла третє місце на обласній олімпіаді за темою "Запровадження фітотерапії для оздоровлення школярів". Тому наша сімейна справа житиме, а згодом про неї будуть видані книги. Зібраного ним матеріалу вистачить на три книги та ще не на одну дисертацію. У мене є більше 45 нарисів, які не увійшли до книги. Останні слова батька прозвучали як кредо нашої родини - ми повинні бути потрібними людям, без цього Носалі пропадуть, тому наша справа житиме й після нас".

Олексій ПОТЯНОК

● Вірш Україна – Орхідея

*Мовчить знедолена країна,
Земля надії в бур'янах.
Не візнає вже мати сина,
Пісень не чути на ланах.
Ліш жайворонки з піднебесся
Пісні співають: день настав.
Як не почувіш - не проснешся,
Тоді на собі хрест постав!
Проснись, Україно, не дрімай!
Поглянь на всі печальні муки
Родин своїх і об'єднай
Схід-Захід приведи до злуки.
Надіюсь я: свята Ідея
Підряд підніме всіх з колін.
Яскрава квітка Орхідея
Буде в букеті добрих змін.
Василь НЕЧИПОРУК,*